

Závěrečná práce

■ Návrh projektu andragogické akce v oblasti vašeho zájmu. Neopomeňte popsat každou fázi přípravy projektu, tj.:

- Identifikace potřeb a cílů (jedinců, institucí, společnosti)
- Profil absolventa
- Inventář disciplín
- Studijní plán
- Osnovy
- Studijní materiály
- Techniku, ekonomiku
- Evaluaci

Andragogika – vznik a vývoj

Předvědecké stádium, 5. stol. př. n. l. – 17/18 stol.

- nelze hovořit o vlastním předmětu, metodologii, pojmoslovném aparátu
- Objevují se první andragogické myšlenky
- Filozofové Číny a Řecka

(dospělí se učí stejným způsobem jako děti)

Deskriptivně deduktivní stádium

- 17/18 stol. – 1918

- Z důvodu rozvinutosti andragogických myšlenek zde řadíme i Erasma Rotrdamského a Komenského

- Systematické popisování projevů souvisejících se vzdáváním dospělých
- Toto období je často vystaveno kritice týkající se spekulativních myšlenek a názorů

Alexander Knapp v roce 1833 poprvé použil termín Andragogika ve svém spise „Andragogika neboli vzdělávání v dospělém věku“ v němž se pokusil o rozbor vzdělávací teorie Platona a Aristotela.

„anér“ – muž (tedy dospělý)

Pokusil se Andragogiku definovat jako disciplínu odlišnou od Pedagogiky

Johan Friedrich Herbart používání pojmu Andragogika striktně odmítl „předmětem výchovy musí být děti, jinak by vznikla všeobecná nedospělost“

Stadium relativně samostatné disciplíny

- Období mezi 1. a 2. světovou válkou
- Andragogika a vzdělávání dospělých se jako studijní obor a pole vědy vyčleňuje z ostatních vědních disciplín
- Adult Education se začíná studovat na vysokých školách
- Eugen Rosenstock – Huessy v roce 1921 použil termín Andragogika při zpracování výroční zprávy Akademie práce ve Frankfurtu. Andragogika = všechny školské formy vzdělávání dospělých

Stadium relativně rozvinuté vědní disciplíny

po roce 1945

Heinrich Hanselmann

1951 „Andragogika, podstata, možnosti, hranice výchovy a vzdělávání dospělých“

- Terapeutické zaměření pomoci dospělým

- Silný náboženský (evangelický) charakter
- Oproštění se od školských forem
- Dobrovolnost, Interakce učitele a učícího se
- Aktivní přístup dospělého ke vzdělání
- Sociální pojetí andragogiky: (společenská a politická funkce andragogiky)

Hanselmann si klade dnes stále aktuální otázky:

- Koho z dospělých máme dále vzdělávat?
- Není vzdělávání dospělých útokem na osobní svobodu těch, kteří neprojevují potřebu dále se vzdělávat?
- V čem je třeba vzdělávat ty, kteří tuto potřebu mají?
- Můžeme se řídit tím, co dospělý člověk pociťuje jako potřebu?

Franz Pöggeler

1957 „Úvod do andragogiky“

- Silný náboženský (katolický) charakter
- Didaktické pojetí andragogiky: (principy, metody, atd.
- Stanovení rozdílů mezi pedagogikou a andragogikou: dobrovolnost, neformálnost, odmítání školských forem a neadekvátních metod
- Cílem je „zralost“ schopnost legitimně a samostatně plnit určité životní funkce: biologické, sociální, politické a duševní

■ Ten Have – Holandsko

- Andragogie: technologie, praktická disciplína
- Andragologie: vědní disciplína, terpie výchovného a vzdělávacího působení na dospělé a sociální práce s dospělými
- Obecná věda o dospělém člověku shrnující oblasti dosud vyhrazené biologické, kulturní a sociální antropologii, sociologii a psychologii

Vývoj andragogiky v ČR

J.A.Komenský

- Výchova a vzdělávání překračuje hranice dětství
- Národní obrození
- „Velká andragogická akce“

Tomáš Trnka

1948 zakladatel katedry lidovýchovy na FF UK v Praze

„Lidovýchovu nesmíme redukovat pouze na činnost vzdělávací nebo pouze mravně výchovnou, nebo pouze na prakticky životní, nýbrž na celý růst člověka.“

50. léta 20. století

- Monopolní postavení marxistické pedagogiky
- Rozvíjení studia pracujících
- Bouřlivý rozvoj praxe zvyšování kvalifikace vedoucích kádrů i dělníků

■ Politické vzdělávání dospělých (bez významnějšího postižení frekventantů)

60. léta 20. století

- Jiří Kotásek a Kamil Škoda publikují:

„Teorie vzdělávání dospělých“

-1967 v Praze a Olomouci otevřen obor „Pedagogika dospělých“

-1977 „Výchova a vzdělávání dospělých“

Po roce 1990

Poprvé se objevuje termín ANDRAGOGIKA

Jako výraz snahy odlišit se od politicky zkompromitovaného oboru „Výchova a vzdělávání dospělých“

4 základní profily

■ Vzdělávání dospělých

■ Sociální práce

■ Management lidských zdrojů

■ Kulturní a osvětová práce

Předmět andragogiky

Čím se andragogika vlastně zabývá?

1.Celoživotní vzdělávání a učení se dospělých

- Jedná se o andragogiku v užším slova smyslu
- Intencionální učení
- Incidentní (během cestování, úrazu, nebo jako součást životní rutiny, např. stárnutí)

Kvalifikace – (odborná způsobilost)

2.Mobilizace lidského kapitálu

(v prostředí sociální změny)

●Společnost na rozhraní industrialismu a post-industrialismu je prostředím neustálých **sociálních změn**

●Lidský kapitál (lidská potenciál) je nejvýznamnější, ale také nejzranitelnější determinantou vývoje společnosti

●Andragogika – **věda o sociální intervenci při identifikování a ovlivňování úrovně lidského kapitálu**

(sociální intervence – záměrné zasahování sociálních institucí nástroji vzdělávací, sociální či personální politiky do systému lidského potenciálu)

Kapitál

●Jakákoliv kapacita schopná produkovat zisk a reprodukovat sama sebe ve stejné či rozšířené podobě

(např. ekonomický kapitál)

Lidský kapitál (Pierre Bourdieu)

Určitý stupeň kvality příslušníků určité společnosti

Dvě složky:

-**Kulturní kapitál** – kulturní úroveň, dovednosti používat informace získané vzděláním, působením rodinného prostředí

-**Sociální kapitál** – síť společenských vztahů, kontaktů, vazeb a známostí

Teorie kulturního kapitálu ve vzdělávání

●Použita v USA v 60. letech 20. století

●Založena na analogii mezi investicemi do vzdělání a do fyzického (ekonomického) kapitálu.

●Jak vzdělání, tak ekonomický kapitál vyžadují náklady a produkují zisk.

Kulturní kapitál

P.Bourdieu:

„Nástroj přivlastňování symbolického bohatství, které je společností pokládáno za hodno toho, aby bylo vyhledáváno a vlastněno.“

Vztahy diference v moderní společnosti vznikají na základě dvou kritérií:

•*Diferenciace na základě ekonomického kapitálu*

•*Diferenciace na základě kulturního kapitálu*

Habitus – vlastnost aktéra

●Jsi takový (tak myslíš a jednáš) jakou pozici v sociálním prostoru zaujímáš

●Produkt sociálních podmínek (ekonomického a kulturního kapitálu)

- Aktéři s podobnými habitusy se vyznačují příbuzností životních stylů
- Habitus, jež je plodem sociální pozice, se stává skutečnou vlastností aktéra. Ten pak jedná a vidí svět podle něj, aniž by si to nutně uvědomoval.

Funkční gramotnost

- Indikátor lidského kapitálu
- Funkční gramotnost – vybavenost pro realizaci různých aktivit vyžadovaných současnou společností

3. Orientace člověka v kritických uzlech jeho životní dráhy či při problémovém průběhu jeho životní dráhy

- Zaměřeno výrazně k individu
- Socioterapeutický a psychoterapeutický vztah k člověku, který se nedokáže vlastními silami vypořádat se svými problémy
- Základní opěrnou vědou je psychologie
- Např. systém práce v resocializačních zařízeních,

4. Individuální a sociální souvislosti změn syntetického statusu

- Postavení každého člověka ve společenské struktuře určuje kategorie **statusu**

-**Jak nás ostatní vidí**

-**Souhrn práv a povinností, které nás společensky zavazují**

-**Určuje místo ve společenské hierarchii**

Rozlišujeme zejména:

- Status vrozený** (pohlaví, rasa)
- Status připsaný** (askriptivní) – postavení získané bez vlastního úsilí, v důsledku sociálních okolností, například dědictvím, šlechtickým predikátem, atd.
(vzdělání???)

- Jedná se tedy o koncentrované sociální dědictví může zvýhodňovat, nebo naopak diskriminovat svého nositele. Nositel může charakteristiky tohoto statusu jen velmi málo ovlivňovat.

Rozlišujeme zejména:

- Status získaný (syntetický status)**

-Socioekonomická pozice, která zařazuje člověka v síti sociální struktury společnosti

-Dle některých sociologů se lze pokusit změnit nátlak spojený s připsaným statutem

(záleží na dané kultuře, např. USA, ČR, Japonsko)

Syntetický status „jsme to co děláme“

- Objektivní charakteristika profese (práce manuální, intelektuální, řídicí, atd.)
- Prestiž této profese (vážnost profese)
- Dosažená kvalifikace a stupeň vzdělání
- Vliv, moc, kterou člověk disponuje
- Příjmy, kterých dosahuje
- Životní způsob (jak bydlí, tráví volný čas, atd.)

Syntetický status

- Změna jednoho ukazatele se nutně promítá do ukazatelů ostatních
- Při tempu sociálních, kulturních, ekonomických a politických změn dochází ke změnám jednotlivých ukazatelů statusu jednotlivců, ale i celých skupin
- Andragogika zkoumá tyto změny a hledá cesty k minimalizaci negativních důsledků na člověka

„master status“

- Vůdčí, převládající status
- Dominuje nad ostatními složkami statusu
- Determinuje obecnou společenskou pozici svého nositele

5. Věda o animaci dospělého

- Oduševňování, nikdy nekončící humanizace člověka
- **Enkultura** – získávání a rozvíjení kulturních kompetencí
- **Socializace a resocializace** – optimalizace sociálních pozic a rolí, hlavně rolí socioprofesionálních (přijímání vzorců chování)
- **Profesionalizace a řízení kariérové dráhy** – zařazování člověka do sociálně ekonomické struktury společnosti

Enkultura

- Vrstání do kultury dané společnosti, přijímání všech kulturních norem a hodnot (zvnitřnění jazyka, mýtů, umění, náboženství, neverbální komunikaci, vědeckotechnické poznatky)

„Akultura“ – přizpůsobování se jiné kultuře

Socializace

„předpokládá, že člověk se rodí jako biologická bytost a skutečným člověkem se teprve stává v průběhu svého života“

- Vrstání jedince do norem chování a mezilidských vztahů, které vznikly v průběhu vývoje společnosti. Určuje naše standardní chování ve standardních situacích
- Je přenášeno kulturní tradicí
- Dodržování je sledováno sociální kontrolou a systémem sankcí

Sociokulturní vzorce

„chováme se tak, jak se od nás očekává, že se budeme chovat“

- Zvyky – překročení se docela toleruje, sankce jsou velmi neformální, „je dobré“ – „není dobré“
- Obyčeje – negativní sankce už jsou závažnější, odsudek, pohrdavý pohled, projev nesouhlasu – „slušší se“ – „neslušší se“
- Morálka – zahrnuje poměrně závazné normy, jež jsou často přesně popsány. – „je mravné“ – „je nemravné“
- Právo – jednoznačně formalizované normy a sankce. Dodržování je jednoznačně závazné v každé společnosti. (může se jednat o stát, podnik i pouliční gang)
- Tabu – speciální systém různých záporů. Zahrnuje prvky iracionální (náboženské) a prvky morálky a práva. Sankce jsou velmi výrazné a tvrdé.

Fáze socializace

1. internalizace (zvnitřnění) vzorců stability vztahů v rámci rodiny – **primární fáze socializace**
2. změna vnější regulace na vnitřní. Vliv vrstevnické skupiny, školy, masmédií – **sekundární socializace**
3. pronikání do širší sítě sociálních vztahů. Zahrnují resocializační procesy. Resocializaci v této **terciální fázi** vyžadují všechny kulturní, politické a sociální změny.

Profesionalizace

zařazování do sociálně ekonomické struktury společnosti

Nelze ji považovat za ohraničený socializační proces ukončený nástupem do zaměstnání. Může nás zastihnout ve kterémkoliv období profesní dráhy.

Zahrnuje celé spektrum personalistických činností:

zkoumání průběhu kariérových drah, ovlivňování pracovní motivace, rozšiřování kvalifikace, atd.

Objekt andragogiky
dospělý člověk

Dospělý člověk v celém průběhu své životní dráhy (zejména od 20 let výše)

Dospělost

Primárně je dospělost určena biologicky. Psychosociálně nebývá jednoznačně časově lokalizována. V naší kultuře chybí jednoznačný rituál (vyjma právního vymezení dospělosti).

Vágnerová, změny v období dospělosti:

>**Nezávislost** - dospělý již není závislý na své původní, orientační rodině (symetrické, realistické vztahy s rodiči)

>**Osamostatnění** – přijetí nových rolí a vyjasnění vztahu k hodnotám a normám

>**Změna vztahu k lidem** – Dospělý člověk je např. schopen zvládnout párové soužití, které je spojeno s nutností akceptovat i potřeby svého partnera a harmonizovat je s vlastními. Zvládá role podřízeného i nadřízeného

>**Sexuální zralost**

>**Ekonomická samostatnost**

Životní dráha – čtyři základní dimenze:

•**Čas**

-biografický čas

-sociálně historický čas (časové cykly, změny politické, sociální, kulturní, technické)

2. Horizontální dimenze životní dráhy

- Sociálně historický prostor ve kterém žijeme (geografický, urbanistický, kulturní)

3. Vertikální dimenze životní dráhy

- „nahore“ – „dole“ „vzestup“ – „pád“

4. Význam, hodnocení životní dráhy

„dobrý život“

„těžký život“

„úspěšný život“

Hodnotíme se sami, ale hodnotí nás také sociální okolí

Modely sociální (andragogické) intervence

vzdělávání shora – vzdělávání je funkcí sociálního systému. Sociální systém umísťuje jedince ve společnosti prostřednictvím vzdělávacích procesů.

vzdělávání sobě rovných – jedinec je svobodný, schopný realizovat svůj vlastní potenciál.

Sociální řád je výsledkem znalostí, schopností a zkušeností, jež jednotlivci svobodně nabyli.

Vzdělávání shora

Cíle: udržet jedince v sociálním systému, potřeby systému musí být uspokojeny

Obsah: Vybrán z kultury sociální skupiny těmi, kteří byli zmocněni skupinou. Veřejně uznávané vědění, jeho formy a struktura

Metody: Didaktické, učitel se snaží o kontrolu učebních výsledků. Učitel je považován za základ učení

Evaluace: veřejná zkouška konkurenční, učitel zajišťuje testy, důraz na standardy

Vzdělávání sobě

Cíle: podpora jedince v dosažení jeho potenciálu, potřeby jedince musí být uspokojeny

Obsah: vybrán z kultury sociální skupiny studenty v souladu s jejich zájmy, na základě jednání s učiteli. Integrované znalosti

Metody: Usnadňující, učitel nekontroluje učební výsledky. Učitel není základem učení

Evaluace: vlastní zhodnocení studentem, hodnocení spoluúčících se, důraz na učení

Některé mýty a generalizace v pojetí dospělého člověka

- Dospělí se učí vlastně rádi
- Jsou od přírody autonomní žáci
- Dobrá vzdělávací praxe vždy odpovídá potřebám vysloveným žáky
- Existuje jedinečný způsob, jakým se dospělí učí

Při andragogické intervenci (vzdělávání dospělých, sociální práci, personálním řízení) respektujeme:

➤ **Zralost objektu** (fyzickou, psychickou, sociální) zralost být vzděláván a zastávat pozici ke které ho připravujeme

➤ Jeho specifickou **sociální situaci**

(dospělý již zaujímá určité postavení odvozené od sociálního statusu a významu pozic a rolí, které ovlivňují jeho chování. (patří sem i diagnostikování vzdělanostní úrovně příslušného jedince)

